

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
National Institute of Animal Health (NIAH)

จดหมายข่าว

มิถุนายน - กรกฎาคม 2565 Volume 21 Number 5 June - July 2022

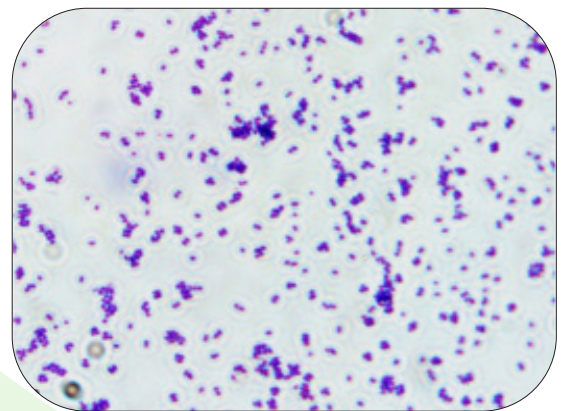
โรควัณโรคเทียมในแพะ (Caseous Lymphadenitis)

โดย นางนิตยา ศรีแก้วเขียว และนางสาวลลิตา งามริน
นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ชำนาญการพิเศษ กลุ่มภูมิคุ้มกันวิทยา

โรควัณโรคเทียมในแพะ หรือ Caseous Lymphadenitis (CLA) เป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน (zoonotic disease) พบระบาดหลายประเทศทั่วโลก ส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจการเลี้ยงแพะเป็นอย่างมาก เนื่องจากแพะจะป่วยแบบเรื้อรัง ส่งผลให้แพะผอมโทรม เจริญเติบโตช้า น้ำนมลด ผสมพันธุ์ติดยาก คุณภาพซากลดลง ทำให้ขายแพะได้ในราคาต่ำ

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อ *Corynebacterium pseudotuberculosis* มีลักษณะเป็นแกรมบวก รูปร่างเป็นท่อนสั้น (ภาพที่ 1) เชื้อตัวนี้เป็นคนละชนิดกับวัณโรคในวัวหรือในคน จึงเรียกว่า โรควัณโรคเทียม สามารถพบได้ทั่วไปในสิ่งแวดล้อมที่มีการเลี้ยงแพะหนาแน่น (ภาพที่ 2) โดยที่โรคจะมีการกระจายแฝงอยู่ทั่วไปในแหล่งที่อยู่อาศัย หรืออาจมีการปนเปื้อนอยู่ตามพื้นดิน พื้นคอก โรงเรือน รางน้ำ รางอาหาร และในแปลงหญ้า

ภาพที่ 1 ลักษณะของเชื้อ *Corynebacterium pseudotuberculosis*

ภาพที่ 2 การเลี้ยงแพะหนาแน่น

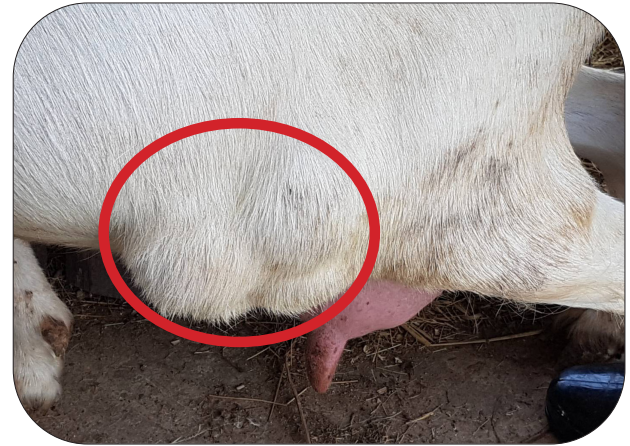

การติดต่อ

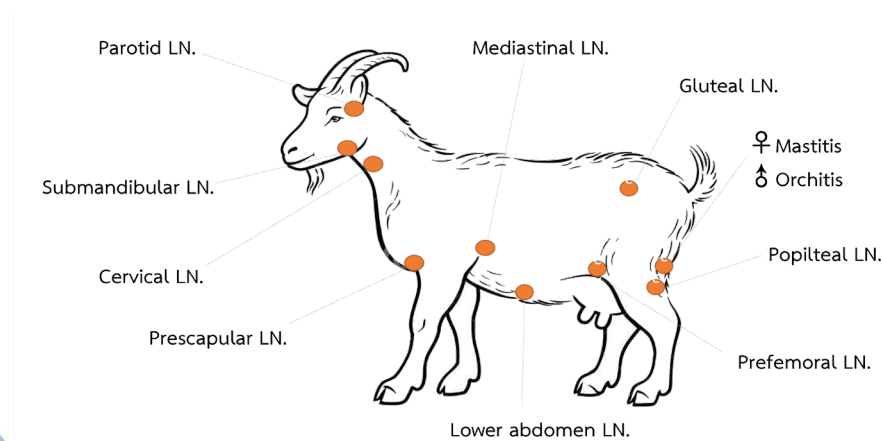
เชื้อสามารถติดต่อสู่สัตว์ได้โดยการเข้าทางบาดแผล แพะป่วยมักจะถูไบหน้าและลำคอกับเสา ผนังคอก ทำให้ผิวหนังไปติดและแพร่ไปติดตัวอื่นที่มาสัมผัส หรือจากการที่สัตว์กินน้ำและอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อโดยตรง การแพร่จากสัตว์สู่คนเกิดจากการสัมผัสผิวหนัง หรือการกินเนื้อแพะแบบปรุงไม่สุก การสูดดม หรือการสัมผัสสัตว์ที่ปนเปื้อนเชื้อ การดำเนินของโรค (pathogenesis) เป็นไปอย่างช้า ๆ ทำให้สัตว์มีการแสดงอาการแบบเรื้อรัง (chronic form) ดังนั้นจึงมักพบอาการของโรคในสัตว์โตมากกว่าลูกแพะ สัตว์ที่ติดเชื้อมักจะเป็นตัวแพร่โรคตลอดชีวิต เนื่องจากระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายไม่สามารถทำลายเชื้อได้

อาการ

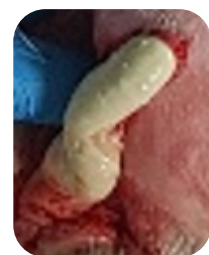
เกิดตุ่มฝีหนองตามร่างกาย เช่น บริเวณคอ หัวไหล่ สะโพกและด้านในขาหนีบ โดยเริ่มแรกตุ่มฝีมีขนาดเล็กและขยายใหญ่ขึ้น ฝีเป็นก้อนแข็ง กดลงไปแล้วผิวหนังบริเวณนั้นจะคืนตัวช้า หรือเกิดเป็นฝีแบบเรื้อรังทำให้บริเวณนั้นแห้งแข็งเป็นปื้น (ภาพที่ 3,4) หนองที่พบมีลักษณะเป็นครีมคล้ายเนยสีเหลืองปนเขียว (ภาพที่ 5) นอกจากนี้อาจพบการเกิดหนองที่อวัยวะภายใน เช่น ต่อมน้ำเหลืองใต้ผิวหนัง บริเวณข้อต่อทั้งสองข้าง โรคนี้อาจไม่ก่อให้เกิดอาการรุนแรงหากไม่เกิดหนองที่อวัยวะสำคัญ และการเกิดอาการแบบเรื้อรังทำให้แพะอ่อนแอ ไม่มีแรง ผอมแห้ง ปริมาณน้ำนมลดลง และถ้าแพะป่วยเป็นเวลานาน จะทำให้แพะมีระบบภูมิคุ้มกันต่ำ นอนซึม ลูกขึ้นยืนไม่ได้ และตายในที่สุด แต่ส่วนใหญ่แพะมักไม่แสดงอาการชัดเจน

ภาพที่ 3 ลักษณะตุ่มฝีหนอง

ภาพที่ 4 ตำแหน่งฝีหนองตามร่างกายแพะ

ภาพที่ 5 ลักษณะฝีหนอง

การตรวจวินิจฉัย

วิธีการตรวจที่นิยมใช้ได้แก่ วิธี indirect Enzyme Linked Immunosorbent Assay (iELISA) เพราะเป็นวิธีที่ทำได้ง่ายและรวดเร็ว การเพาะเชื้อเป็นวิธีสำหรับการชันสูตรโรค ซึ่งสามารถจำแนกความแตกต่างของเชื้อที่ทำให้เกิดฝีได้ เช่น *Arcanobacterium pyogenes*, *Staphylococcus aureus* subsp. *anaerobius*, *Pasteurella multocida* และ *Actinobacillus licheniformis* และตรวจยืนยันเชื้อด้วยวิธี PCR

การรักษาและป้องกัน

กรณีที่พบแพะป่วยเกิดตุ่มฝีหนองขึ้นในฝูง ควรแยกแพะออกจากฝูงเพื่อทำการรักษาด้วยการผ่าฝีเอาหนองออก (ภาพที่ 6) ไม่ควรปล่อยให้ฝีแตกเอง จะทำให้เชื้อกระจายในฟาร์มถาวร นอกจากนี้อาจจำเป็นต้องฉีดยาปฏิชีวนะให้แก่แพะที่ป่วย แต่เนื่องจากโรคนี้เป็นโรคเรื้อรังและเชื้อโรคมักมีปริมาณมากในก้อนของฝีหนอง ยาจึงไม่สามารถแทรกซึมผ่านเยื่อฝักปิดของก้อนฝี (capsulated coat) เข้าไปยังเชื้อโรคที่อยู่ในส่วนหนองได้ ทำให้การรักษาไม่ค่อยได้ผล ดังนั้นการป้องกันการเกิดโรคจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในเรื่องของการรักษาความสะอาดและใช้สารเพื่อฆ่าเชื้อบริเวณคอก พื้นโรงเรือน รางน้ำ รางอาหาร เครื่องมือ เครื่องใช้เป็นประจำสม่ำเสมอ รมัตถะวังและขจัดของแหลมคมในคอกแพะและบริเวณรั้ว เนื่องจากของแหลมคมมักเป็นสาเหตุให้เกิดบาดแผล ควรแยกแพะออกตามกลุ่มอายุเพื่อจะได้ไม่ต่อสู้กันจนเกิดบาดแผล และไม่ควรถ่ายแพะหนาแน่นเกินไป

วิธีการผ่าฝี

1. โกนขนรอบก้อนฝีออกให้หมด
2. เช็ดบริเวณรอบก้อนฝีด้วยเบตาดีน
3. ใช้มีด (ที่ผ่านการฆ่าเชื้อโดยการเผา หรือแช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อ) กรีดลงบนฝี
4. ล้างทำความสะอาดแผลด้วยไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์
5. นำผ้าก๊อชชุเบตาดีนอัดหรือทายาม่วง (gentian violet) ลงบนแผล
6. ฉีดยาปฏิชีวนะ เข้ากล้ามเนื้อ (ตามคำแนะนำของสัตวแพทย์)
7. ทำความสะอาด เปลี่ยนผ้าก๊อชทุกวัน จนกว่าแผลจะดีขึ้นเรื่อยๆ
8. เก็บสำลี หนอง นำไปเผา ทำความสะอาด ฆ่าเชื้อบริเวณพื้นคอกที่ปนเปื้อนหนองให้สะอาดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ และโรยปูนขาว

ภาพที่ 6 วิธีการผ่าฝี

รูปภาพจาก <http://koreascience.or.kr/article/JAKO202119061944685.pdf> (ภาพที่ 1) และกลุ่มภูมิคุ้มกันวิทยา สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ (ภาพที่ 2-6)

เอกสารอ้างอิง

Aftabuzzaman, M. and Yong-il, C. 2021. Recent perspectives on caseous lymphadenitis caused by *Corynebacterium pseudotuberculosis* in goats-A review. *Korean J Vet Serv.* 44(2): 61-71.

Burmeyan, A. and Brundage, C.M. 2021. Caseous lymphadenitis outbreak in a small ruminant herd. *Open Vet J.* 2021 Oct-Dec;11(4):530-534. doi: 10.5455/OVJ.2021.v11.i4.2. Epub 2021 Oct 3. PMID: 35070847; PMCID: PMC8770192.

Osman, A.Y., Nordin, M.L., Kadir, A.A. and Saharee, A.A. 2018. The epidemiology and pathophysiology of caseous lymphadenitis: A review. *J. Vet. Med. Res.* 5: 1129.

Umer, M., Abba, Y., Abdullah, F.F.J., Saleh, W.M.M., Haron, A.W., Saharee, A.A., Ariff, A.B., Baiee, F.H.A., Hambali, I.U. and Sharif, A. 2017. Caseous lymphadenitis in small ruminants: An overview on reproductive implications. *Int. J. Vet. Sci. Anim. Husbandry.* 2(2): 23-31.

Williamson, L.H. 2001. Caseous lymphadenitis in small ruminants. *Vet Clin North Am Food Anim Pract.* 17: 359-371.

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์				
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19				
ที่ปรึกษา	นายสัตวแพทย์สรวิศ ธานีโต อธิบดีกรมปศุสัตว์ สัตวแพทย์หญิง ดร.พัชรี ทองคำคุณ ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ				
กองบรรณาธิการ					
นายสัตวแพทย์นพพร โต๊ะมี (บรรณาธิการ)	สัตวแพทย์หญิงชญานิ เจนพานิชย์	นางสาวพนม ไสยจิตร			
นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตโณภาส	นายสัตวแพทย์เอกกรินทร์ คงขำ	นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์			
สัตวแพทย์หญิงจันทร์ภา วัฒนเมธานนท์	นายสัตวแพทย์ ดร. กริสรีย์ พรรคทองสุข	นางสาวชนกพร บุญศาสตร์			
สัตวแพทย์หญิง ดร.รุ่งรัตน์ ไสยสมบัติ	สัตวแพทย์หญิงกฤตดากร วงษ์ทองสาลี	นายพลกฤต มหานาม			
จัดพิมพ์	กลุ่มบริหารจัดการสุขภาพสัตว์				
สำนักงาน	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900				
กำหนดออก	ปีละ 6 ฉบับ ทุก ๆ 2 เดือน				
เผยแพร่	เว็บไซต์สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ				

สามารถหาข้อมูลเรื่องกลังจดหมายข่าวย้อนหลังเพิ่มเติมได้ที่ <http://niah.dld.go.th>